

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ДВНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ДИСПУТИ З АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ПРИВАТНОГО ПРАВА

*До 25-річчя заснування
кафедри цивільно-правових дисциплін*

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті Є. В. Васьковського

м. Одеса, 31 травня 2024 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**ДВАНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ДИСПУТИ
З АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ
ПРИВАТНОГО ПРАВА**

*До 25-річчя заснування
кафедри цивільно-правових дисциплін*

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті С. В. Васьковського

м. Одеса, 31 травня 2024 року

Одеса
Фенікс
2024

СЕКЦІЯ:

ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОЗНАВСТВО

У. П. Гришко

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри цивільного права
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника*

ДОГОВІР У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Договір є важливою юридичною категорією в багатьох галузях права: адміністративного, сімейного, трудового, міжнародного. У сучасних умовах особливо зростає роль договору як універсального правового засобу регулювання майнових, і певною мірою, особистих немайнових (цивільних) відносин, яким забезпечується досягнення цілей, визначених учасниками цих відносин. Різносторонність підходів до розуміння «договору» в залежності від правової системи тієї чи іншої європейської країни викликає неабиякий інтерес до досліджуваного питання.

У системі континентального права виділяють «суб'єктивну» і «об'єктивну» теорії договору. «Суб'єктивна» теорія визначає договір як згоду двох або більшої кількості осіб, спрямовану на встановлення взаємних прав та обов'язків. Сутність цивільно-правового договору, відповідно до даної теорії, полягає у збігу прагнень сторін, які домовляються. Ця теорія базується на концепції свободи особистості, та передбачає, що кожна людина має право реалізовувати свої інтереси за допомогою вільного укладення угоди, на найбільш вигідних умовах. Право більшою мірою перешкоджає неконтрольованим проявам свободи волевиявлення в договорі. Саме в цей час виникає об'єктивна теорія договору. Вона менше, ніж суб'єктивна теорія, ґрунтується на свободі сторін у договорі та більше уваги приділяє очікуванням, що повинні впливати з поведінки сторін договору. «Об'єктивна» теорія договору визначає вплив держави на процес укладення та виконання договорів, що ґрунтуються на

формальній рівності сторін у договорі і свободи їх волевиявлення [1, с.93].

За Французьким цивільним кодексом договір – це домовленість, за якою одна особа або кілька осіб зобов'язуються перед іншою особою дати будь-що, зробити будь-що або не робити будь-що. В праві Англії відсутнє легальне визначення договору як правової категорії. Всі інститути договірного права Англії розвивалися головним чином завдяки судовій практиці. Договором вважається обіцянка (promise) або ряд обіцянок, за порушення яких право встановлює санкцію. Цивільний кодекс Німеччини не містить ані визначення зобов'язання, ані визначення договору. Разом з тим ми можемо визначити основні положення щодо розуміння договору у НЦК на підставі аналізу окремих його положень (§145, §241 та ін.), які свідчать про те, що НЦК визнає наявність правового зв'язку між особами, що вступають у договірні відносини, а в основі договору лежить домовленість сторін.

Через категорію «домовленість», як правило, визначається договір і в юридичній літературі країн романо-германської правової сім'ї. Так, наприклад, німецький фахівець Х. Хайнрікс визначає договір як досягнуте двома або більше особами узгодження воль про досягнення правового результату і виокремлює такі ознаки договору: а) він є основним проявом правочину; б) він спрямований на отримання правового результату; в) він передбачає єдність воль.

Таким чином, в праві країн континентальної Європи під договором розуміють домовленість, спрямовану на встановлення, припинення або зміну прав і обов'язків.

Щодо Європейського Співтовариства, то договірне право у ньому є певною мірою гармонізованим. Це пов'язано з тим, що Європейським Союзом прийнято чимало директив у галузі договірного права. Ключова концепція ґрунтується на пропозиції застосувати так званий «інтегративний підхід до поняття договору» і визначити його як «домовленість двох і більше сторін або обіцянку одній стороні, на яку розраховувала інша сторона, спрямовані на виникнення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків». Підтримує такий підхід розуміння договору і А. В. Зеліско, яка зазначає, що Draft Common Frame of Reference (DCFR) містять ґрунтовну комплексну доктринальну базу розуміння договірної конструкції в якості юридичного акту та правовідношення, яке виникає з договору і має зобов'язальний характер. У Розділі 1 DCFR договір термі-

нологічно визначається як домовленість, яка породжує або має на меті породження зобов'язальних правовідносин правовідносини або має чи має на меті мати інші правові наслідки. Це двосторонній або багатосторонній двосторонній або багатосторонній юридичний акт (II.-1:101: (1). Таким чином, DCFR побудовані на основі усталеного у доктрині цивілістики концептуального бачення договору в якості акту як різновиду юридичних фактів, що визначає запуск механізму реалізації норми права [2, с.10].

З метою запровадження в якості альтернативи та існування приватної ініціативи ЄС розроблено норми «soft law» з назвою «Принципи європейського договірної права», умови якого можна включити до будь-якого контракту ЄС, якщо обидві сторони погоджуються на це. Це набір «типових» правил для ділових контрактів, заснованих на чесності та простоті та призначених для вирішення питань, на які національне законодавство не дає відповіді. Норми Принципів у жодній країні-учасниці ЄС не стали чинним правом, а тому застосовуються тільки як право договору, однак це не означає, що вони не мають юридичної сили.

Незважаючи на те, що Європейські принципи розроблялись і призначені для застосування в рамках ЄС, не існує ніяких перешкод для їх використання в договорах, де одна із сторін, чи взагалі обидві сторони не зв'язані з ЄС. Разом з тим учасники контрактних відносин із країн ЄС можуть при бажанні підкорити свою домовленість Принципам УНІДРУА. Поряд з цим необхідно враховувати, що Європейські принципи не тільки є правом, яке застосовується до контрактів, що укладаються в рамках ЄС на підставі вибору сторін, але і повинні використовуватись в ролі керівних засад для органів ЄС, а також для країн – членів ЄС. Крім того, Європейські принципи поширюються не тільки на міжнародні, але й на внутрішні контракти [3, с.191].

Європейське законодавство загалом характеризується обмежувальним підходом до розуміння поняття договору в значенні взаємної волі сторін, спрямованої на правові наслідки. В *Acquis Communautaire* та в *Acquis International* для характеристики договору найчастіше зустрічається вживання договір-домовленість. Це відбувається кожного разу, коли згадується «укладення договору», наприклад, у Принципах європейського договірної права (PECL) у статтях 2: 104 (1) -«до або коли договір було укладено», 2: 205 -«Договір укладено, коли») або в статті 4: 109 -«на момент укладення договору».

У європейському законодавстві також для позначення договору вживається його розуміння «як документа». Зокрема, у Директиві 2000/31/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2000р. про окремі правові аспекти послуг інформаційного суспільства («Директива про електронну комерцію») вживає термін «договір» як інструмент, документ врегулювання правовідносин [4].

Дослідження порівняльного правознавства показує, що між державами-членами Європейського Союзу і за його межами дуже частим є використання розуміння «договору» – як домовленості. Залежно від країни, договір іноді розглядається як волевиявлення сторін, спрямоване на настання юридичних наслідків. Зокрема, у цивільних кодифікованих актах Бельгії та Люксембургу зазначено, що «договір – це домовленість, за якою одна чи декілька осіб зобов'язуються щодо однієї чи кількох інших передати, робити чи не робити щось». Відповідно до Цивільного кодексу Італії : «договір – це домовленість між двома або декількома сторонами, спрямована на створення, регулювання або припинення правовідносин. Відповідно до цивільного законодавства Нідерландів «договором є багатосторонній юридичний акт, яким одна або кілька сторін зобов'язуються щодо однієї або кількох сторін. Ці положення не дають прямого визначення поняття договору, але доводять, що договір є результатом волевиявлення сторін.

Європейське цивільне право оперує багатоманітністю значень поняття «договір» з огляду на поєднання різних правових систем. Найбільш поширеним у європейському праві є «інтегративний підхід до розуміння поняття договору» як домовленості двох і більше сторін або обіцянку однієї сторони, на яку розраховувала інша сторона, спрямовані на виникнення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Література:

1. Мороз О. В. Поняття цивільно- правового договору. *Право і суспільство*.2023.№1. С.90-95

2. Зеліско А. В. Draft Common Frame of Reference в договірному праві Європейського Союзу. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої пам'яті академіка Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора юридичних наук, професора Володимира Васильовича Луця «Договір як універсальна форма правового регулювання». м. Івано-Франківськ, 7 квітня 2023 р. С.9-11.